

5. SEP (Secretaría de Educación Pública). Formación Cívica y Ética, un aprendizaje de por vida, 2023 en: <https://nuevaescuelamexicana.sep.gob.mx/detalle-ficha/38362/> (10.12.2023).
6. Staples A. El entusiasmo por la Independencia. *Historia mínima. La educación en México*. México : El Colegio México, 2010.
7. Tanck de Estrada D. La ilustración y la educación en la Nueva España. México : Ediciones Caballito, 1985.
8. Tanck de Estrada D. La educación ilustrada 1786–1836. La educación en la historia de México. México : El colegio de México, 2005.
9. Vázquez de Knauth J. La república restaurada y la educación. Un intento de victoria definitiva. México : El colegio de México, 2012.
10. Zhizhko E. Socio-educational programs for migrant farm workers in Mexico: main features. *Economics & Sociology*. 2015. Vol. 8, No. 1. Pp. 189–204.

УДК 37.035:172.15](721/727)

Г. А. БЕЛЬТРАН

ORCID: 0000-0001-7186-332X

науковий співробітник

відділу геофізики Технологічного університету Дуранго, Мексика

e-mail: gali.beltranzh@gmail.com

О. А. ЖИЖКО

ORCID: 0000-0001-9680-8247

професор відділу

гуманітарних наук Автономного університету Сакатекаса, Мексика

e-mail: eanatori@yahoo.com

М. БЕЛЬТРАН-САУСЕДО

ORCID: 0000-0002-9460-1936

професор відділу

юридичних наук Автономного університету Сан Луїс Потосі, Мексика

e-mail: martin.beltran@uaslp.mx

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В МЕКСИЦІ: ОСНОВНІ ОЗНАКИ

Анотація. Представлено основні особливості національно-патріотичного виховання дітей та молоді в Мексиці. З'ясовано, що основною метою національно-патріотичного виховання в Мексиці є сприяння навчальним та позанавчальним заходам, за допомогою яких діти та підлітки в різних навчальних сценаріях та умовах (у школі, вдома, у громадському житті тощо) набувають необхідних знань, умінь, навичок, щоб стати справжніми громадянами своєї країни.

Ключові слова: мексиканська система освіти; національно-патріотичне виховання дітей та молоді; громадянсько-етичний тренінг.

УДК 37(091)(477)-051:[37.035:172.15]

Н. І. БОГДАНЕЦЬ-БЛОСКАЛЕНКО

ORCID ID: 0000-0001-6793-8018

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач відділу навчання мов національних

меншин та зарубіжної літератури

Інституту педагогіки

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТИНИ У РЕЦЕПЦІЇ ПЕДАГОГІВ МИНУЛОГО

Анотація. У стислій розвідці окреслено погляди педагогів початку ХХ століття на національне виховання української дитини. Зокрема, згадано Бориса Грінченка, Софію Русову, Якова Чепігу. Зазначено, що важливим чинником національного виховання є рідна мова і тільки за допомогою національного виховання можливий розвиток, матеріальний добробут, науковий і культурний поступ нації.

Представлено основні напрями виховання патріотичних почуттів у дітей.

Ключові слова: національне виховання, патріотичне виховання, рідна мова, учні.

Питання освіти та виховання молодого покоління на національних засадах хвилювало багатьох українських педагогів. Таких поглядів дотримувалися, наприклад, Борис Грінченко, Олена Пчілка, Григорій Шерстюк, Софія Русова, Спиридон Черкасенко, Яків Чепіга, Олександр Музиченко, Григорій Ващенко та ін. Визначний український педагог Яків Чепіга з цього приводу, зокрема, писав: «В національному вихованні сила й здоров'я нації, її матеріальний добробут, її поступова культура, її духовна міць. Все це розвивається тільки національним вихованням, тільки воно одне не шкодить зростові й розвиткові індивідуальних гідностей вдачі нації. Бо національне виховання має таке відношення до нації, як індивідуальне виховання до окремої людини; воно ґрунтується на вивченні всіх відмінностей національного Духа і вдачі. Національне виховання – життєва потреба нації. Національна честь і гордість, у найвищій значенні цих слів, має найбільше задоволення від всесвітнього визнання за нацією тих або інших заслуг в духовній творчості, в науці, літературі й мистецтві, і у практичній будівництві суспільно-соціального життя, що наближає до всесвітнього ідеалу» [5, с. 23].

Слушними з цього приводу є думки українського педагога Софії Русової: «Національне виховання виробляє у дитини не подвійну хистку мораль, а сприяє формуванню міцної цілісної особистості. Національне виховання через пошану і любов до свого народу виховує в дітях пошану і любов до інших народів і тим приведе не до вузького відокремлення, а до широкого єднання й світового порозуміння між народами і націями» [4, с. 24].

Важливим чинником національного виховання є мова. На цьому наголошував знаний педагог Борис Грінченко: «Рідна національна школа – це є перша політична і соціально-педагогічна вимога кожного народу, який скидає з себе ланцюги, скидає ту кригу утисків і пригноблення його вільної думки, його національної свідомості» [2, с.29]. А отже і в основі концепції національної школи, на думку педагогів минулого, лежить насамперед знання української мови. Починаючи з сім'ї, дошкільного закладу, початкової школи, найважливішим фактором становлення особистості є рідна мова. У численних працях С. Русової наголошується, що саме в

мові «Закладено великі духовні цінності, невичерпні педагогічні можливості розвитку пізнавальних сил дитини» [4, с. 216].

Питання рідної мови було важливим у становленні особистості українця і для відомого педагога Якова Чепіги. Зокрема в його праці «Національність і національна школа» подибуємо: «Рідна мова – це народний скарб; у ній зібрано й сховано найцінніше, найкраще, найдорожче, – все що підносить людину до найвищих ступенів культурного рівня, на чім базується її поступове, моральне й культурне життя, – його минуле і його майбутнє. Мова – то праця народного духу, його жива діяльність. І через те вона стає яскравим виразом окремої людини і цілої народності» [1, с. 51].

Отже, можемо підсумувати, що згадані педагоги виражають однакові концепції щодо рідної мови в національній українській школі:

- рідна мова – це скарб народу;
- у рідній мові криються найдорожчі, найкращі підмурівки культури, які дають людині вищі щаблі осягнення духу й розуму;
- мова – то духовне, морально-етичне, минуле й сучасне народу і окремого індивіда, і цілої нації.

Аналіз наукових джерел дав змогу виокремити основні напрями виховання патріотичних почуттів, зокрема:

- народознавчий напрям (ставлення до батьків: любов, турбота, повага до сім'ї, родини, роду, народу, який має спільну Батьківщину, чуття єдиної родини);
- українознавчий напрям (ціннісне ставлення до духовного світу своєї нації: історії, культури, мови, народних традицій, звичаїв, національних символів; здатність до національного самовизначення);
- краєзнавчий напрям (ставлення до місця народження, проживання та поховання членів роду; знання про вулицю, місто (село), край, природу та географію своєї держави) [6].

На сучасному етапі, в умовах війни національно-патріотичне виховання набуває неабиякого значення. На жаль, що лише зараз такою важкою ціною відбувається переосмислення / переоцінка цінностей і усвідомлення суті національного виховання, формування національної свідомості, успадкування молодим поколінням культурного досвіду українського народу.

Нами була розроблена програма [3] з «Народознавства» для 1-4 класів (авторський колектив: Н. Богданець-Білокаленко – керівник, Н. Михайлина, Т. Хорошковська-Носач) у 2023 році.

З програмою можна ознайомитися на сайті за покликанням https://sites.google.com/view/narodoznavstvo?fbclid=IwAR0L4WxaQZOo5BokQvZeumXdhPr1LaFr36IРНКV3Nn2_УMchcWwEKceJmsM.

Таким чином, для виховання майбутніх національно-свідомих громадян своєї держави потрібно переорієнтувати засади освіти, починаючи з найнижчої ланки – дошкілля і продовжуючи в початковій, середній та старшій школі в річище національно-патріотичне. Особливо варто посилити в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Богданець-Білокаленко Н. І. *Освітньо-культурна і педагогічна діяльність Якова Чепіги (кінець XIX – початок XX ст.)*. Київ : Славутич-Дельфін, 2014. 272 с.

2. Богданець-Білокаленко Н. І. *Не велике я поле зорав... : (до 150-річчя з дня народж. Бориса Грінченка)*. Київ : Славутич-Дельфін, 2013. 112 с.
3. Богданець-Білокаленко Н., Михайлина Н., Хорошковська-Носач Т. Народознавство : програми для початкової шк. закл. заг. серед. освіти. Київ, 2022. URL: <https://sites.google.com/view/narodoznavstvo/навчальні-програми> (дата звернення: 12.05.2024).
4. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 1996. 304 с.
5. Чепіга Я. Національне виховання. *Світло*. 1910. Кн. 1. С. 23–28.
6. Шкрібтійко Л. П. Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського ; наук. керівник Н. І. Богданець-Білокаленко. Одеса, 2019. 20 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1843> (дата звернення: 12.05.2024).

UDC 37(091)(477)-051:[37.035: 172.15]

N. I. BOHDANETS-BILOSKALENKO

ORCID ID: 0000-0001-6793-8018

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of teaching languages
of national minorities and foreign literature
of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
e-mail: nataliabogdanets@gmail.com*

NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION OF THE UKRAINIAN CHILD IN THE VIEWS OF TEACHERS OF THE PAST

Abstract. The views of teachers of the beginning of the 20th century on the national education of the Ukrainian child have been outlined in a concise survey. In particular, Borys Grinchenko, Sofia Rusova and Yakiv Chepigu have been mentioned. The publication says that the native language is an important factor of national education, and only with the help of national education a nation's development, material well-being, scientific and cultural progress are possible.

The main areas of nurturing of children's patriotic feelings have been presented.

Keywords: national education, patriotic education, native language, pupils.

УДК 378.4(430.129-25)УВУ:376-054.73(=161.2)

Т. Л. ГАВРИЛЕНКО

ORCID ID: 0000-0001-9412-5805

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
e-mail: leonida13@ukr.net*

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЯК ЦЕНТР ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ